

Az egyházi sajtóról

Budapesten született 1921-ben. A bencés rend tagja, 1973-1991 között főapátja. A Budapesti Hit-tudományi Kar ny. professzora, a Teológia című folyóiratnak 1972 óta felelős szerkesztője. 1992-től 1994 márciusáig a Magyar Katolikus Újságírószövetség elnöke.

Egyházi sajtóról szólva hazánkban mindenekelőtt a nyomtatott sajtótermékekről kell szólnunk, mivel közismert, hogy egyházi elektronikus sajtóval nem rendelkezünk, bár a közszolgálati rádiónál és televíziónál katolikus munkatársak közreműködnek.

Előljáróban csak utalnék rá, hogy mintegy harminc évvel ezelőtt jelent meg az *Inter mirifica* zsinati dokumentum, mely — bár inkább csak általános elveket hangoztatott — a zsinatok történetében az első, médiumokkal kapcsolatos, a tájékoztatási munkát szem előtt tartó dokumentum volt. Nem sokkal a zsinat után tette közzé VI. Pál pápa a *Communio et progressio* kezdetű instrukciót, mely méltán nevezhető a sajtó, benne a katolikus sajtó Magna Charta-jának. Két esztendeje, a VI. Pál által megfogalmazott gondolatokat jobbra ismételve, némileg kiegészítve jelentette meg II. János Pál pápa az *Aetatis novae* kezdetű dokumentumot.

A rendelkezésre álló rövid idő alatt mindenekelőtt VI. Pál *Communio et progressio*jából ismertetnék néhány fontos és megszívlelendő felszólítást, buzdítást.

Úgy gondolom, mindnyájan elfogadjuk kiindulópontul, hogy a tömegtájékoztatási eszközök és azok munkatársai csakis a szabadság légkörében, szabadon tölthetik be hivatásukat. E szabadság jelenti egyben a véleménynyilvánítás és a kritika szabadságát is. Ha mindezt korrektül végzik, nem más ez, mint meghívás, felkérés, ösztönzés az őszinte és nyílt dialógusra. Az egyház — jogosan — meg kell hogy követelje a világi médiák részéről az őszinteséget, de csak akkor, ha az egyházon belül is teret adnak ennek.

Ha a VI. Pál által javasolt úton haladnánk, kisebb lenne e téren az úttévesztés veszélye.

— Feltétlen követelmény, hogy az egyes ember véleményét, gondolatait szabadon előadhassa. Csakis így juthatunk el a megfelelő és helyes nyilvános közvélemény kialakításához (26).

— Mint élő organizmusnak, az egyháznak szüksége van arra a nyilvános közvéleményre, mely tagjainak párbeszéde során bontakozik ki (117).

— Minden katolikusnak, mindaddig, míg hűségesen ragaszkodik a tanítóhivatalhoz, joga és kötelessége, hogy szabadon keresse-kutassa: miképp értheti meg mélyebben a kinyilatkoztatás tanítását, s miképp tudja azt a változó társadalmi körülmények között hitelesen közvetíteni (117).

— A párbeszéd szabadsága egyáltalán nem terheli az egyház belső összetartozását és egységét. Ellenkezőleg: az egyház épp e nyilvános közvélemény szabad, nem akadályozott kialakításával

A katolikus sajtóval szemben támasztott követelmények

és gyakorlásával erősítheti belső egységét és közös cselekvését (117).

— Nagy erkölcsi kár származik abból, ha hivatalos egyházi helyek információkat visszatartanak, ahelyett, hogy napvilágra hoznák az igazságot (121).

— Mindazoknak, akiknek vállán az egyházban felelősség nyugszik, arra kell törekedniük, hogy átfogó és az igazságnak megfelelő tájékoztatást adjanak, hogy így a nyilvánosság az egyházzal, annak életéről megfelelő képet alakíthasson ki (123).

— A katolikus sajtó nyitott az egész világ felé. Legyen olyan tükör, amely valóban tükrözi a világot és olyan fényforrás, mely utat mutat a világnak (138). — Ez utóbbi gondolat cseng vissza II. János Pál pápa kijelentésében: Az egyháznak „átlátszó üvegházként” kell a világ és az emberek előtt állnia.

Kérdezzük meg önmagunkat: vajon a VI. Pál által kifejtett és II. János Pál által igényelt követelményeknek megfelelünk-e? Vajon őszinteségről, nyíltságról, valódi dialógus-készségről teszünk-e tanúságot? Vajon hitelesen és joggal követeljük-e mindezt a világi sajtótól, azok munkatársaitól mindaddig, amíg ebben „házon belül” és természetesen kifelé is nem járunk elől jó példával?

**Információ —
dezinformáció**

Jól tudom, minden eszközzel, így a tájékoztatási eszközökkel is vissza lehet élni. A sajtó informálhat és dezinformálhat. Megírhatja és el is torzíthatja az igazságot. Sőt hazudhat is. Mégis, nem kisebb indítás és példa áll előttünk, mint a II. Vatikáni zsinat gyakorlata, ahol a püspökök szabadon gyakoroltak kritikát, tettek javaslatokat. Véleményük nemegyszer jelentősen eltért egymásétól, sőt olykor kifejezetten ütközött. Mégis, mindez nyilvánosságot kapott a világ előtt. Az egymás iránti köteles tiszteletet megadva folytattak éles vitákat. Az eredmény pedig: majdnem teljes egyetértés. És azt is tudjuk, hogy ezek az őszinte és szabad megnyilatkozások nem csökkentették az egyház hitelét. Sőt századunkban — épp e nyitottságot tapasztalva — az egyház hitele és hitelre méltósága éppen a II. Vatikáni zsinat éveiben volt a legnagyobb. Aki belelapoz az akkori világsajtóba — még a marxista-kommunista sajtótermékekbe is —, ezt egyértelműen megállapíthatja.

**A szabadság jog és
felelősség**

Amire a zsinati atyák példát adtak, azt követnie illik a hazai egyházi közéletnek, benne az egyházi sajtó felelős munkatársainak is. Élni kell a szabadság jogával és lehetőségével. Sem az egyházon belüli, sem a kifelé folytatott párbeszédet nem lehet az egyházi sajtóban úgy folytatni, hogy a másikat, a többi szavát nem akarom meghallani, netán még létezéséről sem veszek tudomást.

Mindezt figyelembe véve kell megszólaltatnunk a felnőtt idősebb, de a fiatalabb nemzedéket is. Feladatunk, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának jogát elismerjük, tiszteletben tartjuk. A közelmúltban az osztrák rádióknak a katolikus egyház által szerkesztett rovatában fiatalok megnyilatkozásait hallgattam. Előadták, tisztelettudó nyíltsággal, őszinteséggel, hogy miként lát-

ják helyi egyházuk, egyházközségük viszonylatában, de országos vonatkozásban is a katolikus egyház helyzetét, megoldásra váró problémáit, a feladatokat, saját jogait és kötelességeiket. Felmerült bennem a kérdés: ha erre nem adnának számukra lehetőséget, vajon közelebb vagy távolabb kerülnének-e egyházi közösségeiktől? Azt hiszem, a kérdést könnyű megválaszolni.

A hazai sajtó helyzete

Hazai katolikus sajtómunkánk helyzete ma kétségtelenül nem könnyű. Nem csupán az anyagi nehézségekre gondolok, bár ezek általában nem jelentéktelenek. Nem csupán a képzett munkatársak hiányára (igényli ezeket minden hivatalos egyházi dokumentum), akik közreműködése nélkül színvonalas katolikus sajtóról aligha lehetne beszélni. A csak befelé tekintő írások sokakat nem elégtének ki. Hazai helyzetünk sajátos azért is, mert az elmúlt évtizedekben ránk erőltetett stílus, a megszabott korlátok miatt katolikus sajtónkban ma is lépten-nyomon a belterjesség jelentkezik. Mintha aranykalitkában, önkéntes gettóban kellene továbbra is élnünk?! Mintha nem a világegyház mozgásban lévő életéről kellene informálnunk! Mintha nem abba kellene bekapcsolódnunk! Hogy a kommunista rendszerben minderről nem vagy csak alig lehetett informálni, az az ismert okok miatt érthető. De hogy még ma is mintegy elrettentő példaként beszélnek, netán írnak az úgynevezett nyugati egyházzal, annak tudományos és gyakorlati életéről, az már egyenesen nevetséges. Félreértés ne essék. Jól tudjuk, hogy vannak tőlünk nyugatra élő avantgárd teológusok. Az idő fogja megmutatni, hogy ezek megnyilatkozásaiból mi, mennyi válik az egyház közkincsévé. De vannak ott is olyan értékek, melyekről eddig alig tudhattunk, melyekből elméleti és gyakorlati vonatkozásokban sokat meríthetünk. Egyébként maga II. János Pál pápa mondotta mintegy két évvel ezelőtt hazánkban, hogy együtt kell működünk a világegyházzal, elsősorban szomszédainkkal. Vagy netán csak a nyugati pénzforrások begyűjtésénél vagyunk érdekeltek? Vajon nem a világegyház életébe kell bekapcsolódnunk? Vajon ezt elsősorban tőlünk nem nyugatra találjuk meg? Vagy esetleg inkább keletre, az ortodoxia felé orientálódjunk? Mintha a tőlünk nyugatra elhangzó megnyilatkozások, események csak a világi sajtó hasábjain jelenhetnének meg — nemegyszer elnagyoltan, torzítva.

A sajtó missziós szerepe

Nyomtatott és elektronikus sajtónk (ez utóbbi csak közvetve létezik) nyitottságának fokozásával komoly eredményeket érhetnénk el. Mintha egyházi vezetésünk és hazai katolikus sajtónk ezt mindmáig nem ismerte volna fel elégségesen.

Katolikus sajtótermékeink nehéz helyzetükben is nagyobb súlyal rendelkezhetnének, ha nyitottságukban szélesebbek és színebbek volnának. Eljuthatnak oda is, ahol lelkipásztort már régen nem vagy csak ritkán látnak. Missziós, evangelizációs és tájékoztató szerepük igen jelentős lehet, mivel sokak számára azt a „csatornát” jelenthetik, melyen az egyház és a társadalom életéről kor-

rekt információkat kaphatnak. A „pontifex”, a hídverő szerepét tölthetnék be, azaz a lélekben, gondolkodásban távolabb állókat hozhatnák közelebb. Hidat jelenthetnének a hétköznapi emberek tájékozódási nehézségei és a keresztény életszemléletből fakadó gondolkodás-, illetőleg magatartásformák között.

E néhány rövid utalás is elegendően igazolja, hogy az egyházi vezetésnek és a katolikus tájékoztatási eszközök munkatársainak — újra csak szem előtt tartva a zsinati atyák gyakorlatát, nyíltságát és az egyházi dokumentumok iránymutatását — közös a felelősége a sajtó ügyének előbbrevitelében.

A katolikus sajtó új stílusa

Azt hiszem, a katolikus sajtónak hazánkban ki kellene fejlesztenie egy olyan stílust, mely nemcsak informál és főleg nem kozmetikázva informál, ha az egyház fontos feladatairól van szó, hanem megszólítja, felkeresi az embereket, hogy véleményt nyilvánítsanak. Az olvasókat-hallgatókat passzivitásra ítélni, sajátos lehetőségeik között nem aktivizálni — súlyos mulasztás lenne. Természetesen itt felmerülhet bennünk: vajon hány felelős egyházi vezető, pap, világi és újságíró van és lesz a közeljövőben abban a helyzetben, hogy felkészülten olvassa-hallja az érkező megnyilatkozásokat, kérdéseket, javaslatokat? Egyáltalán kíváncsiak-e rá? A mai kérdések — szem előtt nem tévesztve az Evangélium örök érvényű tanítását — mai, közérthető és színvonalas válaszokat igényelnek. Az élet valóságát aligha lehet megmerevedett, klerikális frázis-szókinccsel helyettesíteni.

Katolikus hazai sajtónk — jelen állapotában, szem előtt tartva a hivatalos egyházi dokumentumok által közzétett irányelveket — bizonyos ambivalenciát mutat. Van benne fény és árnyék is. Az egyenes vonalú, a pápai irányelvek, az UCIP megnyilatkozásaiban is szorgalmazott javaslatok által megkövetelt fejlődést ma még belső hiányok és nemegyszer gáncsoskodások késleltetik. Olykor tárgyi ismeretek hiányáról tanúskodó, máskor egyenesen szeretetlen és megérteni képtelen kritika is elhangzik, hogy „ez vagy az a katolikus sajtótermék már nem is katolikus”. Az ide vonatkozó és magam által is tapasztalt konkrét megnyilatkozások felsorolását most mellőzöm.

Egyház — sajtó — hívők

Szeretném emlékezetbe idézni a XII. Piusz, XXIII. János és VI. Pál alatt működő vatikáni sajtófőnököknek, Frederico Alessandrini-nek sokszor idézett kijelentését: „A katolikus sajtó nem a püspökök kinyújtott karja, és nem is a nép hangja. Mindkettő közös közreműködésének eredménye. Az egyensúlyt egyik oldalról sem szabad felborítani.”

Az UCIP Európai Szekciójának az elmúlt év őszén Siracusában tartott konferenciáján mondotta Ruini bíboros, az Olasz Püspöki Kar elnöke: „A katolikus sajtó legyen eszköze az egyház belső és külső dialógusának. A médiától a katolikus püspökök is sokat tanulhatnak.”

Az elmúlt év őszén Salzburgban tartott morálteológus-kongresszuson Martini bíboros sajnálkozását fejezte ki, hogy az egyházi média világában a mondanivalót gyakran a püspökök megnyilatkozásaira redukálják. Pedig az egyház élete mindenekelőtt az egyházi kisközösségekben, csoportokban, a fiatalok mozgalmában zajlik. Mindezt a média még mindig nem elégségesen tárja a nagyobb egyházi nyilvánosság elé.

Európai szemmel,
1993, 54.

Sajgó Szabolcs atya következő megjegyzését, teljes mértékben magamévá teszem (talán mondhatnám azt is, hogy magunkévá tehetjük): „A magyar katolikus egyház létkérdése, hogy legyen olyan fóruma, ahol mindenkit meghallgatnak, ahol mindenki mindenkiről és mindenről elmondhatja véleményét, legyen az akár elmarasztaló is.”

Ehhez kapcsolható Seregély érsek úrnak a közelmúltban elhangzott kijelentése: „Ne ijedjünk meg, ha hibáinkat szóvá teszik, a kritika terhét is viselnünk kell”.

Míndehhez záró gondolatként csak annyit tehetnék hozzá: Szükségünk van a nyílt, szabad, őszinte beszédre. Szóbeli és írásos beszédkultúránk nem kerülheti el olykor a kontroverziákat sem, nem nélkülözheti a civilkurázsit. Fel kell végre oldanunk belső görceinket. A katolikus sajtó munkatársainak, a sajtó katolikus közreműködőinek küldetésük van — az egyházban és a társadalomban egyaránt.

VÁRSZEGI ASZTRIK

Keresztény szabadság

Született 1946-ban Sopronban. Tanulmányait a Hittudományi Főiskolán, majd az ELTE történelem—magyar szakán folytatta. 1964-ben belépett a bencés rendbe, jelenleg a rend pannonhalmi főapátja.

Egyszerű megközelítéssel szeretnék arról a valós gondról szólni, miért nehéz a párbeszéd, mi lehet az oka sokrétű, kölcsönös értetlenségünknek, és hogy azoknak, akik akár az egyház vezetésében, akár a médiumok különféle területein az információk továbbadásáért, a híradásért felelősek, mit kellene, mit kell tenniük, hogy az „ügyet”, az egyház „ügyét” hitelesen szolgálják.

Sokrétű és bűnnel terhelt világunkban és közvetlen környezetünkben Isten Szava tiszta és egyszerű: Isten IGEN-je öltött testet Jézus Krisztusban. Ez az ISTENI IGEN válsághelyzetbe hozta a világot és azóta is azt teszi, ahol ezt komolyan veszik, ahol őszintén figyelnek rá. A világ megkötöttségei között az ember kettős szabadság vonzásában él, és kettős erőterben kell döntéseket hoznia. Van a világnak szabadsága és van Jézus Krisztusnak szabadsága. Ez teszi a keresztény életet is nehézé. Egyfajta belső aktivitásra van szükség: tájékozódásra, odafigyelésre, mérlegelésre, érzékenységre, majd pedig bátorságra, hogy időnként mások ellenére is vállalni merjen döntéseket. Ez nem történik mindig a megszokottság, a